

№ 31 (432)
Жнівень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ **Тапаніміка: Светлагорск – гэта старажытныя Шацілкі –** *стар. 2*

☞ **Працяг размовы: патрыятызм і сучаснае грамадства –** *стар. 3*

☞ **Асоба ў краязнаўстве: І. Філіповіч –** *стар. 5*

«Святы Спасік, пільны часік
Жытцо возіць, Бога просіць.
– Перавязі, Божа, маё жытцо
праз гумянцо»

Здымкі Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Гісторыю робяць людзі – краса і гонар кожнага краю. І далёкія продкі – адна плеяда ганаровых імёнаў гісторыі Бацькаўшчыны. Яна заўсёды мае асаблівую прывабнасць, чароўную сілу. Усё на гэтай зямлі самае дарагое, самае блізкае. І нашая Дзятлаўшчына не выключэнне – непаўторная сваёй прыгажосцю і старажытным мінулым.

Супрацоўнікі Дзятлаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі ўсе свае веды і намаганні, не шкадуючы часу, аддаюць вывучэнню гісторыі, культуры, адраджэнню нацыянальнай спадчыны, народных традыцый. Яны лічаць, што бібліятэка павінна мець свой адметны твар, і адным з галоўных напрамкаў выбралі краязнаўства, бо гэта дзівосная скарбонка самабытнасці – непаўторная, невычарпальная. Духоўная народная культура, якая складаецца на працягу многіх стагоддзяў, увабрала мудрасць, вопыт, традыцыі нашых продкаў, беражліва перадавалася з пакалення ў пакаленне, цяпер патрабуе надзвычай уважлівага і беражлівага стаўлення.

Шчодрая нашая зямля на таленты з даўніх часоў. У XVIII ст. тут жыў і працаваў беларуска-польскі пісьменнік і драматург Ульрых Крыштаф Радзівіл, які першы спрабаваў увесці ў спектаклі беларускую мову. У вёсцы Страла ў мінулым стагоддзі тварыў паэт Юльян Жаброўскі. Знакамітым вучоным з'яўляўся ў XVIII ст. ураджэнец Дзятлава, архітэктар, мастак, філосаф, прафесар Віленскага ўніверсітэта Тамаш Жаброўскі. Доўгі час жыў у маентку Жыбартоўшчына больш двух стагоддзяў таму знакаміты вучоны, этнограф і геолог, заснавальнік навукі ў Чылі, нацыянальны герой гэтай лацінаамерыканскай краіны Ігнат Дамейка. Мастак Вікенцій Дмахоўскі, выхадзец з вёскі Нагародаві-

Не бывае Радзімы малой...

чы, тут жыў і тварыў у XIX ст., пісаў пейзажы родных мясцінаў, жанравыя карціны. З вёскі Дварэц выйшаў удзельнік Вялікай Айчынай вайны, генерал-лейтэнант, камандзір авіякорпуса С.Г. Кароль.

Дзятлаўшчына па праве ганарыцца сёння героямі-хлеббаробамі, вядомымі вучонымі, мастакамі, літаратарамі, медыкамі, настаўнікамі і іншымі высокароднымі сынамі і дочкамі прыёманскага краю.

Але я хачу спыніцца на працы бібліятэкараў – людзей творчай прафесіі. У іх шмат цікавых задумак і планаў, якія дапамагаюць палепшыць краязнаўчую дзейнасць бібліятэк у раёне. Своеасаблівым апагеам краязнаўчай працы з'яўляецца створаны супрацоўнікамі бібліятэкі «Летапіс Дзятлаўшчыны», дзе старонка за старонкай раскрываюцца ўсе вехі яе гісторыі. У летапісе прадстаўлены дакументы, фотаздымкі, якія маюць гістарычную каштоўнасць. Да яго мы імкнемся прыцягнуць увагу чытачоў, асабліва моладзі, школьнікаў, падлеткаў, для чаго ў бібліятэцы арганізаваны краязнаўчы куток «Родны край, ты мне мілы спрадзеву». Яго фонд уключае назапашаны матэрыял аб знакамітых і таленавітых асобах краю.

Добрым дапаўненнем да фонду з'яўляецца краязнаўчая картатэка, якая ў поўным аб'ёме змяшчае інфармацыю аб нашым краі, яго прамысловых прадпрыемствах, школах, установах культуры, а таксама па гісторыі і экалогіі.

З 2011 г. бібліятэка працуе па мэтавай праграме «Па малой Радзіме маёй», з тым, каб як мага шырэй вестці прапаганду краязнаўчых ведаў сярод розных слаёў насельніцтва. Не забытае нам і тое, што «малая радзіма» з уласнай гісторыяй і адметнасцямі сучаснага жыцця з'яўляецца часцінкай Радзімы вялікай. Таму наведнікі бібліятэкі маюць магчымасць не толькі пазнаёміцца з мясцовымі падзеямі, але і атрымаць дакладную і аператыўную інфармацыю аб жыцці ўсёй краіны.

Бібліятэка вядзе пошукавую працу па зборы больш поўнай інфармацыі аб гісторыі Дзятлаўскага раёна. Кожны год складаецца краязнаўчы календар, створаны на аснове краязнаўчай картатэкі «Наш раён», якая змяшчае звесткі з энцыклапедычных выданняў, біябібліяграфічных слоўнікаў, даведнікаў, перыёдыкі.

Вельмі ўспешна, што апошнім часам значна павя-

лічылася колькасць карыстальнікаў, якім патрэбная краязнаўчая інфармацыя. Высокую запатрабаванасць набылі даследаванні, прысвечаныя мясцовым жыхарам.

Павышаным попытам, асабліва сярод навучэнцаў, карыстаецца тэма «Знакамітыя людзі краю». У выніку падрыхтаваны матэрыял аб 97-і знакамітых дзеячах Дзятлаўскага раёна, пачынаючы са старажытнасці. Пры падрыхтоўцы гэтага даведніка-дапаможніка першапачаткова неабходна было выявіць найбольш вядомых людзей краю і крыніцы інфармацыі аб іх. Вядома, у выданне ўвайшлі далёка не ўсе адметныя людзі, адлюстраваныя звесткі аб знакамітых і найбольш вядомых ураджэнцах і дзеячах краю, людзях, якія загінулі на Дзятлаўшчыне пад час вайны ці атрымалі тут высокія ўзнагароды. Таму праца працягваецца.

Гэты накірунак дзейнасці вельмі запатрабаваны і пераконвае нас у тым, што краязнаўчая біябібліяграфічная інфармацыя дапамагае чытачам самаўсведамляцца, абуджаць у сабе пачуццё патрыятызму, любові да роднага краю.

Ганна ЛАШЧЭЎСКАЯ,
бібліяграф аддзела абслугоўвання
і інфармацыі Дзятлаўскай ЦРБ

Ілюстраваныя старонкі гісторыі ВКЛ

6 жніўня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа адбылася прэзентацыя выдання Уладзіміра Арлова і Змітра Герасімовіча «Вялікае Княства Літоўскае. Ілюстраваная гісторыя». Гэты дзень быў абраны для прэзентацыі невыпадкова. У Арлоў нагадаў, што менавіта ў гэты дзень 495 гадоў таму Францыск Скарына выдаў першую беларускую друкаваную кнігу. Ілюстраваная гісторыя ВКЛ, выдадзеная вядомым славацкім выдавецтвам «Kalligram», пабачыла свет у друкарні г. Марцін. Чарговая гістарычная кніга з'яўляецца працягам беларускамоўнага альбома 2003 года «Краіна Беларусь» і двухмоўных (беларускі, англійскі) выданняў Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»» 2005 і 2007 гадоў «Гістарычны шлях беларускай нацыі і дзяржавы».

У кнізе 70 раздзелаў, якія ахопліваюць гістарычныя часы ад III тысячагоддзя да н.э. да сённяшніх дзён. Гісторыя Беларусі разглядаецца як частка агульнаеўрапейскага руху цывілізацыі. Асобныя раздзелы прысвечаны знакавым гістарычным асобам: князям Міндоўгу, Войшалку, Трайдзеню, Віценю, Давыду Гарадзенскаму, Гедзіміну, Альгерду, Андрэю Полацкаму, Ягайлу, а таксама іншым палітыкам, воена-

чальнікам і асветнікам. Шэраг раздзелаў апавядае пра барацьбу за нацыянальнае адраджэнне і лёс Віленшчыны ў XX стагоддзі. Выданне багата ілюстраванае: змяшчае каля 2000 ілюстрацыяў, у тым ліку летапісныя мініяцюры, сярэднявечныя гравюры, мастацкія гістарычныя рэканструкцыі, фотаздымкі (надрукаваныя ўпершыню).

На прэзентацыі выступілі сябры аўтарскага калектыву выдання – аўтар тэксту У. Арлоў, мастак З. Герасімовіч, рэцэнзент Уладзімір Ляхоўскі, рэдактар Зміцер Санько, аўтар мастацкіх гістарычных рэканструкцыяў Павел Татарнікаў, старшыня ТБМ Алег Трусаў і інш.

Наклад выдання 5 000 асобнікаў. Кнігу, а таксама новае перавыданне альбома 2003 г. «Краіна Беларусь» можна набыць у кнігарнях, напрыклад, у мінскай краме «Акадэмнакніга».

Аддзелам рэдкіх кніг і рукапісаў да імпрэзы была падрыхтаваная выстаўка «Старонкі гісторыі і культуры Беларусі». Сярод яе экспанатаў «Хроніка польская, літоўская, жамойцкая і ўсяе Русі» Мацея Стрыйкоўскага (1582), выданні актаў, граматаў, заканадаўчых дакументаў. Асобны раздзел прысвечаны прадукцыі першых беларускіх друкарняў.

Наш кар.

Фота з www.budzma.org

«КГ» у Турцы

ГА «Беларускі фонд культуры», «Краязнаўчая газета» сумесна з супрацоўнікамі Маладзечанскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы правядуць дзень кнігі 11 верасня ў Турэц-Баярскай сельскай бібліятэцы Маладзечанскага раёна.

У гэты дзень адбудзецца прэзентацыя кніг, выдадзеных Беларускім фондам культуры і прысвечаных 80-годдзю У. Караткевіча («Дзікае паляванне караля Стаха» на 4-х мовах) і 120-годдзю М. Багдановіча («Раманс», «Пагоня», «Слуцкія ткачыкі»

на 10-ці мовах). Пройдзе таксама сустрэча з аўтарам уступных артыкулаў да адзначаных выданняў, пісьменнікам Анатолем Бутэвічам, серыя кніг якога «Сем пудаў Беларусі» вылучана на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Беларусі, перадача бібліятэцы кніг з аўтаграфамі аўтараў, сабраных ГА «Беларускі фонд культуры».

Плануецца сустрэча чытачоў з калектывам адзінага краязнаўчага выдання Беларусі – «Краязнаўчай газеты», абмеркаванне праблемаў краязнаўства, яго месца ў жыцці сучаснага грамадства і патрыятычным выхаванні моладзі.

Уладзімір ГІЛЕП

Аб чым сведчаць вуліцы Светлагорска?

Светлагорск – зусім малады горад. Ён узнік на месцы пасёлка Шацілкі і толькі ў 1954 годзе, калі пачалося будаўніцтва Васілевіцкай ДРЭС, пачаў будавацца і горад. Статус горада быў нададзены ў 1961-м.

З ростам горада павялічвалася колькасць вуліцаў. Зразумела, што ім надаваліся назвы, якія сімвалізавалі тую эпоху. Такія сітуацыя адбывалася па ўсіх савецкіх рэспубліках. Не з'яўляецца выключэннем і Светлагорск, бо большая колькасць вуліцаў была пабудаваная выключна ў перыяд савецкай улады.

Адной з асаблівасцяў Светлагорска з'яўляецца тое, што горад мае мікрараённую сістэму забудовы, і таму ў ім вуліцаў няшмат. Назвы першых мікрараёнаў адлюстроўваюць савецкую эпоху – гэта Першамайскі і Кастрычніцкі, яны пачалі будавацца ў 1970-я гады. Трэці – самы буйны мікрараён – атрымаў назву Маладзёжны, тут сяліліся маладыя жыхары. Ёсць у горадзе мікрараёны Юбілейны і Шацілкі. Самыя ж маладыя мікрараёны маюць назвы Бярэзіна і Палессе, бо будаваліся ўжо ў перыяд суверэннай Беларусі. Зусім нядаўна пачаў будавацца 8-ы мікрараён.

Што тычыцца вуліцаў, то, паколькі многія з іх бяруць пачатак яшчэ з часоў савецкай улады, і назвы ім дадзены адпаведна таму часу: Леніна, Савецкая, Сацыялістычная, 50-годдзя Кастрычніка, Інтэрнацыянальная, Камсамольская, Чырвонаармейская, Піянерская, Кастрычніцкая, Пра-

летарская, Першамайская, Кааператыўная, Камунальная, Славянская. Не абышлося і без тагачасных «герояў», якія не маюць ніякага дачынення да нашага краю. Амаль усе яны з часоў пачатку існавання савецкага ладу – дзяржаўныя дзеячы альбо ўдзельнікі грамадзянскай вайны. Ушанаваныя Дзяржынскі, Свядлоў, Калінін, Кіраў, Луначарскі, Лазо, Чапаеў, Фрунзе.

У назвах вуліцаў Светлагорска прадстаўлены героі гісторыі і культуры рускіх і беларускіх дасавецкага і савецкага перыядаў.

10 светлагорскіх вуліцаў носяць імяны Герояў Савецкага Саюза, якія загінулі ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Сярод іх вуліцы Гастэлы і Заслонава. У назвах 8-і вуліцаў увекавечаная памяць пра тых, хто прымаў удзел і аддаў сваё жыццё за вызваленне нашага краю: П. Мірашнічэнкі, К. Азалава, С. Краснапёрава, С. Чыгладзе, К. Камыніна, Н. Лявухіна, А. Яршова. Таксама ў Светлагорску існуе алея герояў, на якой прадстаўлены іх імяны.

Адна з гарадскіх вуліцаў названая імем Фралянкава. Генерал А.Р. Фралянюк – Герой Савецкага Саюза, камандаваў дывізіяй, якая вызваляла Светлагоршчыну ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, удзельнічала ў Бабруйскай аперацыі 1944 года. Асобна хочацца звярнуць увагу на тое, што большая частка вуліцаў у Светлагорску мае абстракт-

ныя назвы. Дарэчы, такія назвы светлагорскім вуліцам даюцца і цяпер. Так, у 2011 годзе паводле рашэння Светлагорскага раённага Савета дэпутатаў у новабудуемых былі дадзены наступныя назвы вуліцам: Прыпяцкая, Чырвіцкая, Ясная, Іскроўская, Васільковая, Фестывальная, Зарэчная, Кляновая, Цяністая, Радужная, Радніковая, Руднянская, Парыцкая. Да іх далучаюцца Сонечная, Зялёная, Лясная, Лугавая, Садовая, Светлая.

Не адмаўляецца мясцовым жыхарам і ранейшае імя горада – Шацілкі, дадзенае аднаму з мікрараёнаў, які выходзіць на Цэнтральную плошчу. Мяркуюцца, што назва гэтага населенага пункта паходзіць ад прозвішча яго заснавальніка – Шацілы. У 2006 годзе ў цэнтры Светлагорска адбылося ўрачыстае адкрыццё помніка «Раман Шаціла». Скульптура ўвасабляе вобраз заснавальнікаў і першапашаўцаў Шацілака. Па сённяшні дзень няма вуліцы, якая была б названая ў гонар Рамана Шацілы, які жыў у XVI стагоддзі.

Вельмі прыемна, што ўлады горада не абышлі ўвагай і шацілкаўскі род Пушчынных, і плошчу каля будынка школы мастацтваў назвалі плошчай Пушчынных.

Гісторыкі і краязнаўцы адшукваюць новых людзей, якія ўнеслі ўклад у развіццё рэгіёну, і памяць пра такіх непрызнаных герояў трэба ўшаноўваць. Хаця б у іх гонар называць мясцовыя вуліцы – каб нашчадкі ведалі гісторыю свайго роднага кутка.

На мой погляд, гораду трэба вярнуць гістарычную назву – Шацілкі. Прыемна было б пабачыць у горадзе вуліцы ў гонар такіх людзей, як Раман Шаціла (заснавальнік Шацілака), Ждан Манкевіч (уладальнік Шацілака), Соф'я Шах (мясцовая паэтка), Сцяпан Некрашэвіч (мовазнаўца), Іван Каяфюк (краязнаўца, першы будаўнік горада).

Калі Светлагорску надаць краязнаўчы каларыт, то на гэтым можна зрабіць і турызм. Замежнікаў заўсёды прываблівалі такія мясцовасці – са сваёй гісторыяй, фальклорнымі асаблівасцямі, этнаграфічнымі помнікамі.

Ганна КУРЭЙЧЫК

Светлагорск. Цэнтр горада. Спэка. Фантаны

Падпісацца на «Краязнаўчую газету» можна з любога месяца 2012-га. Будзьма разам!

Індывідуальная падпіска

1 месяц	9 870 руб.
3 месяца	29 610 руб.
6 месяцаў	59 220 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц	10 145 руб.
3 месяца	30 435 руб.
6 месяцаў	60 870 руб.

Індэкс 63320

Індэкс 633202

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

Краязнаўчая газета

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА на газету 63320

Краязнаўчая газета

Кошт падпіскі _____ руб. Колькасць пераадрасоўкі _____ руб. камплектаў

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

Хочацца яшчэ дадаць: патрыятызм – аснова ўсяго грамадства, без якой немагчымае існаванне цэлай нацыі, усяго народа. Патрыятызм шматгранны. Гэта не толькі цудоўныя, меладыйныя народныя песні, якія і сёння гучаць на вяселлях, за сямейным сталом, на канцэртных пляцоўках, дзе рэгулярна выступаюць фальклорныя калектывы. А колькі прыгожых прыказак і прымавак захавай у сваёй скарбонцы беларускі народ – не злічыць! Толькі паслухайце гамонку вясковай жанчыны ды самі падзівіцеся. Адкуль яны ведаюць гэтулькі розных крылатых словаў і выразаў? Магчыма, толькі тады шмат чаго адчуецца і зразумець.

Вось, да прыкладу, такія: «Дома і саломы ядомы», «Дома і дзіркі грэюць», «Чужая хатка – не родная матка», «Толькі ўсё роднае сэрцу лагоднае»...

Можна прыводзіць бясконца вельмі шмат прыгожых слоўкі, якія бяруць сцяжыну з народа... Гэта яскрава сведчыць, што нашыя продкі не дураліся сваіх каранёў і ганарыліся тымі мясцінамі, дзе нарадзіліся і выраслі. Яны шчыра шанавалі свой род, клапаціліся зберагалі карані, рупіліся пра гонар краіны. Вось такім чынам, як вы зразумелі, патрыятызм заўсёды знаходзіўся на першым месцы.

Тут нельга не перагарнуць старонкі былой гісторыі, шмат чаго зразумець. Успомнім сёння, як аднаўлялі ў пасляваенны час нашу беларускую зямлю бабулі і матулі, дзядулі і бацькі! Шмат чаго выпала на долю гэтых працавітых і мужных людзей. Перанеслі ўсё: і голад, і цяжкасці разрухі, несалодкае пасляваеннае ліхалецце, неўладкаванасць быту... Але не кінуліся на чужыну ў пошуках доўгага рубля і сытага жыцця. Засталіся. Выстаялі, вытрымалі, адолелі ўсе цяжкасці. Сеялі, аралі, разгравалі гарадскія руіны і будаваліся. І як жа старанна працавалі! Сумленне ў многіх разам з патрыятызмам знаходзіліся на вышыні. І тая ж высокая духоўнасць мелася ў запасніках душы.

Патрыятызм – гэта стрыжань грамадства

Сённяшняя моладзь, вядома ж, іншая. Больш адукаваная, як кажучы, «прасунутая». Для гэтага створаныя ўсе ўмовы, шырока развіты тэхнічны прагрэс. Некаторыя юнакі і дзяўчаткі жадаюць адразу займець бесклапотнае існаванне ды шмат грошай. У той жа час яны павінны ведаць, што прыйшлі ў гэты свет на ўсё гатовае. Чамусьці забываюць, якім чынам усё гэтае ім дасталася ў спадчыну. А трэба абавязкова ведаць і не забываць, што гэтую своеасабліваю стартавую пляцоўку для іх падрыхтавалі многія пакаленні мінулых гадоў.

Сёння падлеткам ужо не трэба збіраць на полі леташняю бульбу, каб пракарміцца, як гэтае рабілі дзеці вайны. У крамах, на базары ўсё неабходнае ёсць, былі б толькі ў кішэні грошы. І хлеб, і булкі, і каўбасы... Усяго дастаткова. Але, каб займець трывалы дабрабыт у кватэры, неабходна старанна шчыраваць, не ленавацца.

Нашаму сучасніку трэба ведаць адно: неабходна спадзявацца толькі на свае сілы, на свой уласны розум. Ніхто не

прынясе нам дабрабыт і вялікія грошы на прыгожай талерачцы. Ні Запад, ні Усход. Бо там таксама існуюць свае эканамічныя праблемы, якія збоку не зразумець, не разгледзець. За мяжой існуюць таксама цяжкасці, законы, звычкі, да якіх неабходна прыстасавацца. Свае плюсы і мінусы.

Плюс да ўсяго пералічанага так званы муж быў занадта скупы. Адрозны высветлілася, што гаспадар не такі ўжо і шчыры, якім падаўся некалі. На самой справе – гэта быў вельмі практычны і эгаістычны чалавек, які літаральна лічыў кожную капейчыну. Жанчына баялася без дазволу англічаніна купіць

фесіі, якіх у нас няма. Нам і тут нядрэнна жывецца».

І мужчыны маюць рацыю. На адным месцы і камень мохам абрастае! Бо калі маеш ад прыроды розум, патрэбную адукацыю, прадавітасць – і ў роднай Беларусі можна зарабіць нядрэнных грошай. Патрэбныя толькі імпат і жаданне!

На мой погляд, патрыятызм, любоў да роднага краю трэба выхоўваць яшчэ з дзіцячага садка. Вядома ж, у такіх выпадках шмат чаго залежыць ад выхавальнікаў і настаўнікаў, якія павінны дбайна шчыраваць на педагагічнай ніве, каб не прыжылося пустазелле. Асабліва ўвага ў гэтым накірунку адводзіцца бацькам. Яны павінны ведаць: толькі той род дужы і трывалы, які глыбока пускае моцныя карані на сваёй роднай зямліцы!

Ганна АТРОШЧАНКА, г. Гомель

Ніна ДЫДЫШКА

Мая Бацькаўшына

*Куды б ні закінула доля мяне
(а часта мяне закідала),
Звяртаюся ў думках заўжды
да цябе,
Зямелька мая дарагая.*

*Стаіць прад маімі вачыма
той дом,
Дзе маці мяне гадала.
І чую выразна царкоўны
той «бом»,
Малітву,
што ў душу запала.*

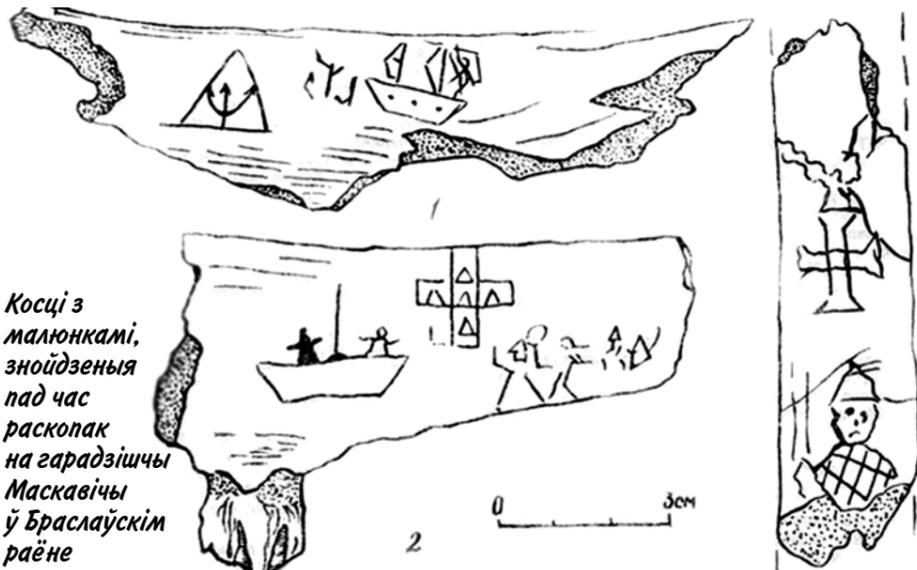
*Куды б ні закінула
доля мяне –
Зайсёды вярнуся дадому.
Бацькоўскі парог
мой шлях не міне.
Я з радасцю сцішу
тут стому.*

Шведская Дзісна

Дзісна – самы маленькі горад у Беларусі. Ён жа адзін са старажытных населеных пунктаў Мёрскага раёна, які, паводле археалагічных дадзеных, заснаваны ў XI ст. Тады гэта быў фарпост палачанаў на Заходняй Дзвіне – адгалінаванні шляху «з варагаў у грэкі». Па рэчцы таксама хадзілі варагі, ваенныя дружыны скандынаваў: датчанаў, нарвежцаў і шведаў (але не фінаў). У летапісе згадваецца, што крывічы ў 862 г. прагналі варагаў, якім да гэтага плацілі даніну, за мора.

А ці маглі варагі жыць на Мёршчыне? Так, іх сляды выяўленыя археолагамі. Напрыклад, у Прудніках, дзе, мяркуючы па археалагічных знаходках, жыла варажская дружына. Яна служыла полацкім кня-

зям. Але вернемся да Дзісны. Існуе дакумент – «Скарга Вялікага Княства Літоўскага да Лівонскага Ордэна» (датуецца 1413 г.), дзе гаворка ідзе пра напады лівонскіх рыцараў з тэрыторыі цяперашняй Латвіі на цяперашнюю Беларусь, пра забойствы людзей, рабаванні, спаленні і ўгоны мясцовага насельніцтва ў палон. Згадваюцца тут і жыхары тагачаснай Дзісны, якіх крыжакі пагналі ў палон: Салькон, Аўскон, Хецен, Смалькон, Трорескхон, Мамельхава, Ігольчон, Ходорхон, Хаврллон. А імёны зусім не славянскія, яны шведскія, тым больш што Швецыя геаграфічна бліжэйшая да нас са скандынаўскіх краінаў, і, як вышэй згадвалася, скандынавы хадзілі і сяліліся ўздоўж Дзвіны.

Косці з малюнкамі, знойдзеныя пад час раскопак на гарадзішчы Маскавічы ў Браслаўскім раёне

Ладдзя з падарожнікамі на Дзісёнцы

Фота: Уладзіміра ШАДУРСКАГА

Дык ці не была нашая Дзісна заснаваная і ў старажытнасці заселеная скандынавамі? Вядома, што насельніцтва Дзісны за ўсю яе гісторыю мянялася неаднойчы. Але XV ст. – гэта ўжо амаль 400 гадоў пасля спынення экспансіі вікінгаў. Упершыню ў летапісах Дзісна згадваецца толькі ў 1461 г. (праз паўстагоддзя пасля згадваемых падзеяў). Дык адкуль у Дзісне з'явіліся жыхары з такімі імёнамі? Яны маглі з'явіцца толькі са Швецыі, і хутчэй за ўсё яшчэ ў XI ст., напрыканцы экспансіі вікінгаў. А ў 1413 г. ужо згадваюцца іх нашчадкі, якія мелі шведскія імёны і размаўлялі на старажытнашведскай мове. Тады нездарма шведы маюць такую цікавасць

да Дзісны. Можа, яны ведаюць (ці здагадваюцца), што гэтая зямля – зямля іх продкаў. Тым больш, што гэтыя шведы не маглі ў XV ст. мець сувязі са сваёю прарадзімай: нізоўі Заходняй Дзвіны з XIII ст. былі захопленыя тым жа Лівонскім ордэнам, які заснаваў у яе вусці Рыгу. А Швецыя ў XV ст. была залежнай краінай. Такім чынам, згаданыя шведы ў крывіцкім асяроддзі захавалі сваю мову і, пэўна, рэлігію, бо наўрад ці ў праваслаўнай царкве ахрысцяць «Трорескхон». А значыць, яны былі хутчэй за ўсё язычнікамі. І такое становішча захоўвалася, напэўна, да Лівонскай вайны.

Сяргей ВАСІЛЬЕЎ, г. Мёры

Незвычайныя музы паэта

Вершы-прывячэнні Янкі Купалы

(Заканчэнне. Пачатак у № 30)

Паўліна Мядзёлка

А ў Маскве ў часе апошняга трагічнага палёту Купалы была іншая жанчына. Тая, якой Купала напачатку прывяціў сваю славу «Бандароўну», але прывячэнне «Паўліне Мядзёлцы» ў белавым аўтографе было закрэслена. Чаму? Дакладна сёння ніхто не адкажа. Тая, чым імем назваў адну з самых прыгожых літаратурных гераяў айчынай драматургіі.

Муза, сны якой ён разгадваў у вершы «Снілася дзяўчыне», дзе прарочыў і яе долю. Але надта змрочную. Збылося амаль усё. Апроч самага апошняга:

П. Мядзёлка на карціне А. Крывенкі

Снілася дзяўчыне
Дома жыць да смерці,
А наяве выйшла
Ў чужкаю памерці.

Памерла яна на Радзіме. Як слушна заўважыў Янка Сіпакоў, у творы – «тая ж здаленасць, той жа спакойны, амаль безуважны тон... І хоць бы які намёк на свае пачуцці. І толькі ўжо ў вершы «Тая даўгажданай» закрычала сама душа». І праўда, суму, болю, бязмежнага гора – да адчаю

многа, аж праз край, што выкліканае безнадзейнасцю таго доўгага чакавання:

І блісне першая слязіна,
За ёй апошняя заблісне,
Абедзве на табе, дзяўчына,
Што я чакаў

так бескарысна!..

Вяршыняй інтымнай лірыкі Купалы стаў верш «Аяна!..». І чытаецца як узор класічнай паэзіі, а сёння ўжо і спяваецца сучаснымі «Песнярамі». Супернікам зорам і нават самому сонцу (а сонца для Купалы – гэта той жа Бог!) паўстае тут лірычны герой:

Гэткім шчырым каханьнем
яе атуліў,

З гэткай ласкай глядзеў
ў яе сумныя вочы, –
Як і сонца ня туліць
расквечаных ніў,
Як і зоры людзям не
ўглядаюцца ўночы!

Каму ён прывячаны, хто выклікаў такую завіруху пачуццяў у душы паэта? Паўліна Мядзёлка? Напэўна. Але нават укладальнікі Поўнага збору твораў не палічылі магчымым «узаконіць» гэты факт: у каментарых ні слова пра музу. Пагаджаюся з Янкам Сіпаковым, які задае тое ж пытанне. Адказвае, што, магчыма, і Паўліне Мядзёлцы, па якой сумаваў, і

Уладцы Станкевічанцы. «Ці, можа, каму іншаму? Але навошта ў гэтым разбірацца? Навошта высвятляць? Верш прывячаны Ёй – той, каго паэт абагаўляе, загадзя ведаючы, што перад ім звычайная жанчына».

Ды ўсё ж – яны і былі незвычайнымі! Бо ён стварыў для іх незвычайныя троны, каранаваў, схіляўся ў пакло-

Ала ПЕТРУШКЕВІЧ,
г. Гродна

Віктарына

Песнярам роднага слова прывячаецца

У 1920–1923 гг. Янка Купала жыў па адрасе: вул. Захар'еўская, 135. Пасля вайны з-за новай пракладкі праспекта дом быў перанесены на тое месца, дзе размяшчаецца сёння. Гэта адзін са сталічных музеяў, назавіце яго.

Чакаем вашыя адказы да 28 жніўня ўключна.

Творчая спадчына на ўсе часы

У розных куточках Беларусі на працягу ўсяго году ладзіцца шмат цікавых мерапрыемстваў, прымеркаваных да 130-годдзя з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа.

У атмасферу радасці і ўзнёсласці акунуліся ўсе, хто трапіў спякотным ліпенскім днём у якасці гледачоў і ўдзельнікаў літаратурнага свята «Не змоўкне голас песняроў», якое адбылося на базе Уздзенскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя П. Труса. На свята былі запрошаны чытачы бібліятэкі, інваліды дзённага прабывання тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва і ўсе, хто любіць і шануе родную мову.

Гасцей чакала вялікая літаратурная імпрэза з удзелам бібліятэкараў цэнтральнай раённай бібліятэкі, дзіцячага філіяла, сельскіх бібліятэкараў і работнікаў устаноў культуры раёна. Спачатку вядучыя разам з Паўлінкай правялі падарожжа па старонках жыцця і творчасці волатаў беларускай літаратуры, адзначылі, што продкі Янкі Купалы жылі на Уздзеншчыне. Яго праезд Дамінік Луцэвіч аран-

даваў фальварак Забалацце, а бацька Дамінік быў ахрышчаны ў Уздзенскім касцёле. Потым на імправізаную пляцоўку выйшла настаўніца малодшых класаў Ліцвянскай базавай школы імя П. Глебкі Алена Шыбка і прачытала верш Коласа «Зяць».

Песні на вершы Коласа «Мой родны кут», Купалы «Вечарынка ў калгасе», «Явар і каліна» выканалі ўдзельнікі калектыву мастацкай самадзейнасці Камянкоўскага Дома культуры «Спадчына». Самадзейныя спявачкі з Чурылаўскай сельскай бібліятэкі-клуба Галіна Астравух і Касцяшоўскай сельскай бібліятэкі Вольга Біёнчык выконвалі прыпеўкі з камедыі «Паўлінка», якія яшчэ больш узялі настрой гасцям.

З вялікай асалядою глядзеліся ўрыўкі з камедыі «Паўлінка» і праявы «Вяселле» з паэмы «Адвечная песня», якія падрыхтавалі бібліятэкары і культура-

ботнікі з Стальбоўскай, Азерскай, Касцяшоўскай, Каралёўскай, Цепленскай бібліятэк і дамоў культуры. Гучнымі апладысмантамі і авацыямі сустракалі гледачы пана Быкоўскага і Паўлінку, якія добра ўвайшлі ў свае ролі.

Шмат прыемных уражанняў засталася ад выканання праявы «На службе» з паэмы Купалы «Адвечная песня», якую прадэманстравалі бібліятэкары Кухціцкай і Цылякаўскай СВ Людміла Астравух і Алла Шыбка, а таксама хлопчык Арцём Ваўчок, які прыехаў з Мінска на адпачынак да бабулі ў вёску Кухцічы.

Супрацоўнікі аддзела абслугоўвання і інфармацыі ЦРБ імя П. Труса прапанавалі гледачам не толькі паслухаць урывак з паэмы Коласа «Новая зямля», але і пачаставацца смачнымі і духмянымі аладкамі.

З аключным акордам мерапрыемства стала выступленне мясцовай паэтки Тамары Калады, якая прачытала ўласныя вершы-прывячэнні паэтам-юбілярам.

Нельга не ўзгадаць і выстаўку творчых працаў народных майстроў Уздзеншчыны «Натхненне дзівосамі». Тут былі прадстаўленыя вырабы ткацтва, бісерпляцення, мініяцюрныя вырабы з запалак. Асабліва ўразіў усіх вышыты ўрывак з паэмы Коласа «Новая зямля», якую прадставіла вучаніца 10 класа Зенькавіцкай сярэдняй школы Алена Тоўстая пад кіраўніцтвам бібліятэкара школьнай бібліятэкі С. Шэмет.

Аксана ДРАЧАН,
дырэктар Уздзенскай ЦРБ

Сцэна з спектакля «Паўлінка»

Абмеркавалі. Усталявалі

9 і 10 жніўня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся міжнародны круглы стол «Актуальныя праблемы мемарыяльных музеяў. Традыцыі і наватарства ў іх развіцці і дзейнасці», у межах мерапрыемстваў, прымеркаваных да 130-годдзя з дня нараджэння паэта. Для ўдзелу былі запрошаныя кіраўнікі і спецыялісты літаратурна-мемарыяльных музеяў Беларусі, Украіны, Расіі, Польшчы і краінаў Балтыі.

Мэтаю круглага стала быў абмен вопытам па ўкараненні новых формаў музейнай камунікацыі і выкарыстанні сучасных тэхналогій у працы з мэтавай аўдыторыяй. Асноўныя задачы: пашырэнне геаграфіі супрацоўніцтва паміж літаратурна-мемарыяльнымі музеямі; актуалізацыя праблемы захавання культурнай спадчыны мемарыяльнага статусу.

Пад час працы круглага стала адбылося наведванне літаратурных музеяў Мінска, мемарыяльных сядзібаў філіялаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа «Мікалаеўшчына», «Акінчыцы», «Альбуць», «Смоляна», а таксама адкрыццё выстаўкі «Шляхам Янкі Купалы і Якуба Коласа».

10 жніўня прайшлі святочныя мерапрыемствы, прысвечаныя 100-годдзю першай сустрэчы народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа і адкрыццё мемарыяльнага знака з нагоды гэтай сустрэчы ў Смольні.

Паводле інфармацыі
арганізатараў

Памятны знак (уверсе)

і ўдзельнікі круглага стала ў Мікалаеўшчыне

Асоба ў краязнаўстве

Пад такой назваю ў адзеле беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі разгорнутая кніжная выстаўка, якая знаёміць з жыццём і дзейнасцю патрыярха магілёўскага краязнаўства Іераніма Іосіфавіча Філіповіча і прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння даследчыка гісторыі Магілёва і Прыдняпроўскага краю.

Нарадзіўся І. Філіповіч у Магілёве 10 жніўня 1912 г. у доме на вул. Грамадзянскай, што знаходзіцца на ўзбярэжжы Дняпра. Скончыў 7 класаў і два курсы даваеннага Палітасветінстытута, працаваў гідратэхнікам, музейным супрацоўнікам, супрацоўнікам Магілёўскага гістарычнага архіва.

Усё жыццё пражыў у згодзе з жонкай Таццянай Іванаўнай, якая разумела яго захапленне гісторыяй, вырастціў з ёю двух сыноў і дачку. За свой век (памёр 3 кастрычніка 1998 г.) бачыў і перажыў рознае: цяжкія 1930-я і 1950-я гады; закрыццё і гвалт над касцёламі і цэрквамі; нямецкую акупацыю пад час Вялікай Айчыннай вайны; быў сведкам варварскага знішчэння помнікаў гісторыі і культуры Магілёва. І ва ўсе гэтыя нялёгка, часам жахлівых, часіны сціплы магілёўскі інтэлігент нягледзячы на матэрыяльныя і маральныя перашкоды працаваў над пастаўленай перад сабой суперзадачай, ішоў уласным шляхам чалавека і даследчыка. Гэты невысокі хударлявы чалавек з не вельмі моцным здароўем адолеў такі гістарычны пласт, які, бадай, не змаглі б падняць і некаторыя музейныя калектывы.

А пачалося захапленне гісторыяй горада ў юнацтве, калі ў 1930 годзе ў букністычнай краме І. Філіповіч набыў кнігі А. Дамбавецкага «Опыт описания Могилёвской губернии...». З 1958 г., працуючы інжынерам тэхнічнага нагляду па будаўніцтве шасейных дарог і мастоў, пачаў збіраць матэрыялы па гісторыі горада. Праца над імі захапіла даследчыка, які паставіў перад сабой мэту стварыць адзіны і сістэматызаваны храналагічна-паслядоўны збор падзеяў па гісторыі горада, пачынаючы з XIII і да сярэдзіны XX ст.

Шмат гадоў Іеранім Іосіфавіч шукаў арыгінал Хронікі горада Магілёва Трафіма Сурты і Трубніцкіх, пяць аўтараў якой вялі запіс падзеяў з 1526 г. і які лічыўся назаўсёды згубленым. Ён браў водпуск і адпраўляўся ў архівы і бібліятэкі Масквы, Вільні, Рыгі, Мінска, Санкт-Пецярбурга.

І вось у славутай «салтыкоўцы» яму паказалі амаль спархнелы фаліант – гэта быў тый самы арыгінал хронікі. З-за дрэннага стану рукапісу зняць з яго копіі было немагчыма, і Іеранім Іосіфавіч, зволіўшыся з працы, на працягу 8 месяцаў, працуючы з часу адкрыцця бібліятэкі да паўночы (з дазволу дырэктцыі), перапісваў каштоўныя гістарычныя дакументы. Знойдзеная хроніка раскрыла яму вочы на многія факты. Дзякуючы ёй Філіповіч склаў план магілёўскага замка, аднавіў у чарцяжах унікальныя будынкі, ратушу, плошчы, вуліцы старажытнага горада на Дняпры.

прыватнасці, даведаўшыся з друку аб пабудове разбуранага пад час Вялікай Айчыннай вайны Каралеўскага замка, перадаў у Варшаву знойдзеныя ў архівах Вільні копіі дакументаў, якія датычылі яго. З Варшавы прыйшоў ліст з удзячнасцю: «*Паважаны пан Філіповіч! Грамадзянскі камітэт рэстаўрацыі Каралеўска-*

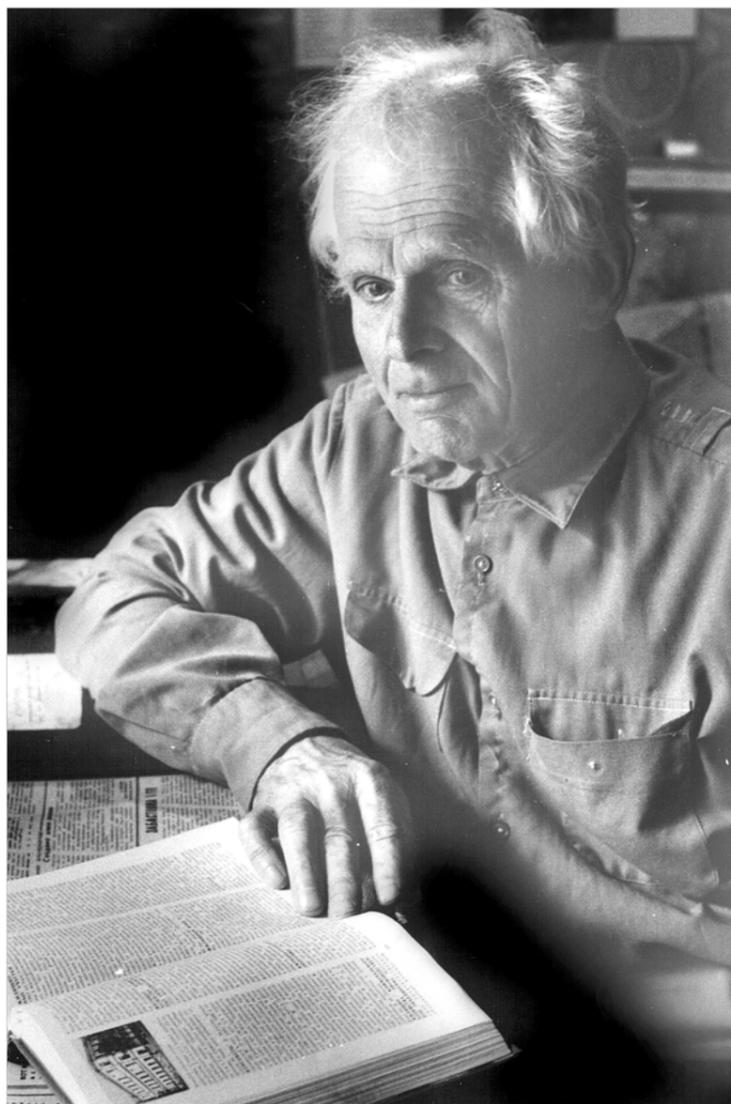
ры Магілёва ёсць у абласным архіве, а таксама асобны фонд у адзеле рукапісаў бібліятэкі НАН Беларусі.

Прывяду цытату з даведкі-водгукта тагачаснага дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея І. Загрышава і галоўнага спецыяліста па музеях Міністэрства культуры Беларусі С. Маслоўскага, якія ў

дзесяцігоддзяў з’яўляўся чытачом абласной бібліятэкі. Як вялікую каштоўнасць захоўваюць супрацоўнікі аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры рукапіс краязнаўцы «Путь в 150 лет. К истории библиотечного дела в Могилёве», падараны аўтарам бібліятэцы 25.03.1987 г.

Вядомы беларускі вучоны, літаратуразнаўца, крытык, празаік, публіцыст, грамадскі дзеяч Адам Мальдзіс так сказаў пра І. Філіповіча: «*Сустрача з такімі людзьмі заўсёды настройвае на творчы лад, абуджае да іх павагу і ўдзячнасць. Я ведаю Ераніма Іосіфавіча дваццаць гадоў, і ўявіце, кожная гутарка з ім радасць. У яго свая тэма, ён выдатна ведае і адчувае яе, таму яго прэрава заўсёды ўсхваляванае. У кнізе “Таямніцы старажытных сховішчаў” не ўтрымайся ад спакусы расказаць аб гэтым чалавеку, аб яго вялікай справе. Лічу, што такія вось апантаныя энтузіясты ўпрыгожваюць наша жыццё, робяць яго намнога цікавейшым...».*

Іеранім Філіповіч – даследчык Магілёўшчыны

афіцыйным дакуменце не ўтрымаліся ад эмацыйнай ацэнкі вынікаў тытанічнай працы звычайнага чалавека са звычайнай сярэдняй адукацыяй: «*...Агульная колькасць рукапісных і друкаваных дакументаў фонду – больш за паймільёна. Яны ўзбагачаны і дапоўнены тысячамі фотакопій з арыгіналамі першакрыніц... Навуковая і гістарычная каштоўнасць фонду Філіповіча І.І. вызначаецца перш за ўсё яго сістэмнасцю, максімальным выкарыстаннем першакрыніц і выключнай падрабязнасцю навуковага апарату (пераважная частка матэрыялаў фонду абпіраецца на старажытныя акты і летапісы), прыцягненнем максімальна магчымых у ходзе шматгадовых пошукаў прац розных аўтараў, якія ў той ці іншай меры датычылі гісторыі Магілёва і Магілёўскай губерні. Падрабязнасць матэрыялаў па асобных гістарычных перыядах проста ўражвае, бо даецца іншы раз ледзь не па днях...».*

На юбілейнай выстаўцы ў бібліятэцы сярод шматлікіх артыкулаў магілёўскага краязнаўцы з перыядычнага друку прадстаўленая яго першая публікацыя «Калі ўзнік Магілёў?», надрукаваная ў 1966 г. у газеце «Магілёўская праўда». З той пары і на працягу больш 30 гадоў на старонках абласных і рэспубліканскіх газетаў, у часопісах штогод выходзіла каля 15–20 нататак і артыкулаў даследчыка. Увазе наведнікаў прапануюцца дзве кнігі І. Філіповіча: «Міфы і праўда аб Магілёве» (1993), у якую ўвайшлі артыкулы па гісторыі горада з часоў феадалізму і да пачатку XX ст., і «Магілёв: хроніка события 1917–1918 гг. (по архивным и печатным материалам)», выдадзеная ў 1995 г. Прадстаўлены таксама біябібліяграфічны даведнік «Філіповіч Іеранім Іосіфавіч», створаны ў 1999 г. сумеснымі намаганнямі навучэнцаў Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума і супрацоўнікаў Магілёўскай абласной бібліятэкі. У ім упершыню абагульненыя звесткі аб жыцці і дзейнасці краязнаўцы, даецца храналагічны пералік яго працаў, а таксама падрабязна асвятляецца фонд І. Філіповіча ў Магілёўскім абласным краязнаўчым музеі.

Іеранім Іосіфавіч песна супрацоўнічаў з бібліятэкамі горада, на працягу некалькіх

У асабістых архівах, дагаворных і духоўных граматах, пісцовых кнігах, прыказных дакументах, падкінутых пісьмах і чалабітных знаходзіў матэрыялы, запісваючы новымі звесткамі старонкі гісторыі.

А колькі ён выхадзіў па розных кабінетах, каб застаўся на вуліцы Першамайскай будынак былога езуіцкага калегіума. У ім у 1826 г. дапытвалі і ўчынілі суд над кіраўнікам паўстання дзекабрыстаў Бястужавым-Руміным, Сяргеем і Мацвеем Мураўёвымі-Апосталамі, 70-ю ўдзельнікам паўстання. Дамогся: пакінулі ўсё-такі кавалачка будынка. Зараз тут размяшчаецца філіял Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея.

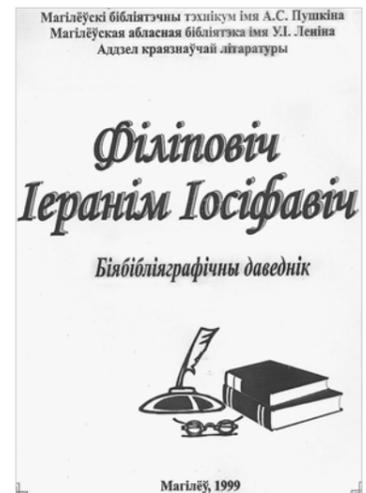
І. Філіповіч супрацоўнічаў з рэдакцыяй Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, іншымі энцыклапедычнымі выданнямі, аказаў каштоўную паслугу польскім вучоным, у

га замка сардэчна дзякуе Вам за дакументы і сем фотаздымкаў старой Варшавы. Ваш дар абагаціў архітэктурную Каралеўскага замка. Просім прыняць нашу павагу. Дырэктар бюро аднаўлення Каралеўскага замка магістр Войцэх Ліпінскі. 23.07.1973 г.».

Вынікам працы ў архівах і бібліятэках Магілёва, Мінска, Масквы, Санкт-Пецярбурга, Вільні, іншых гарадоў, у тым ліку польскіх, дзе краязнаўца разгледзеў 198 фондаў і зрабіў выпіскі па гісторыі горада Магілёва, з’явіліся матэрыялы, якія былі сістэматызаваныя ў картатэку (12 тысячачкаў картак), 117 агульных шыткаў, 2 390 фотанегатываў, 10 000 адзінак даведчанага матэрыялу. Увесь сабраны краязнаўчы матэрыял па гісторыі горада І. Філіповіч перадаў на пастаяннае захоўванне ў абласны краязнаўчы музей. Акрамя таго, яго асабісты фонд з матэрыяламі па гісто-

На працягу некалькіх дзесяцігоддзяў высакародная і руплівая бескарыслівая праца І. Філіповіча была і застаецца для некалькіх пакаленняў магілёўскіх краязнаўцаў, для ўсіх творчых і свядомых людзей прыкладам самаахвярнасці, бязмежнай адданасці роднай зямлі. Вывучаючы

гісторыю Магілёва, ён і сам стаў часцінкай гісторыі горада і заслужвае ўшанавання як сапраўднага яго ганаровага грамадзяніна.

Тамара КАЛІНІНА,
загадчыца аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі

Наталля Вінакурава закончыла Мінскі аэраклуб, лётнае вучылішча і атрымала накіраванне на працу ў Магадан, дзе адлятала 37 гадоў на самалётах АН-2, АН-24 і ТУ-154. Затым вярнулася на радзіму і цяпер выкладае ў вучэбным цэнтры авіяцыі. Па жаданні Наталлі Ільінічы Саюз ветэранаў Грамадзянскай авіяцыі прыняў яе ў свае шэрагі. Урачыстае ўступленне адбылося ў музеі Грамадзянскай авіяцыі. Я пазнаёміў Н. Вінакураву з экспанатамі музея: «Гэта наш былы аэраклуб па вуліцы Брылеўскай. Невялікі двухпавярховы будынак, дзе размяшчаліся амаль усе службы аэрапорта і пасажыры. На невялікай пляцоўцы перад уваходам ў аэравакзал стаяла скульптура І. Сталіна. На адваротным баку аэравакзала была ўсталяваная скульптура В. Леніна, якая сустракала ўсіх, хто прыязджаў у Мінск. А на стэндзе, побач з фатаграфіяй аэравакзала, партрэт славутай лётчыцы Валянціны Сцяпанавічы Грызадубавай, якая ўстанавіла шэсць міжнародных рэкордаў і якая, на чале камісіі Аэрафлота ў 1940-м годзе, вызначала падрыхтаванасць Мінскага аэравакзала да міжнародных палётаў».

На што Н. Вінакурава адказала, што пазнаёмілася з Валянцінай Сцяпанавічай на яе 80-гадовым юбілеі, калі з амерыканскімі лётчыкамі яны выканалі палёт па маршруце юбіляркі: Масква – Далёкі Усход (пасёлак Кербі).

Пасля такіх фактаў я прапачу Наталлі Ільінічну напісаць апавяданне пра іх палёт

Гістарычны пералёт

У СССР 18 жніўня ўсенародна адзначаўся Дзень паветранага флота. У нашай краіне традыцыя захоўваецца: збіраюцца ў гэты дзень ветэраны авіяклубаў, Ваенна-паветраных сіл і Грамадзянскай авіяцыі.

На прыкладзе жыцця лётчыцы-жанчыны Наталлі Ільінічы Вінакуравай, кумірам якой была знакамітая лётчыца Валянціна Сцяпанавічы Грызадубава, хачу паказаць лёс пілотаў нашага пакалення.

для музея і артыкул для газеты. Яна пагадзілася напісаць апавяданне, а вось артыкул прапанавала напісаць мне па водле яе расповеду.

Як пілот з 1950-х гадоў я ведаў пра пералёт Грызадубавай-Раскавай-Асіпенка, пра цяжкасці на Амуры, абледзяненне самалёта, сапсаванне радыястанцыі. У самалёта закончалася паліва. Камандзір экіпажа Грызадубава прыказала штурману Раскавай пакінуць самалёт з парашутам, а з другім пілотам Палінай Асіпенка здзейсніла пасадку ў тайзе. З складаных ўмовы надвор'я працягваліся некалькі дзён, таму і экіпаж знайшлі не хутка. Раскава сустрэлася з людзьмі толькі на дзясяты дзень. За гэты палёт членам экіпажа былі прысвоены званні Герояў Савецкага Саюза. Пасля таго, як П. Асіпенка загінула ў 1939 годзе пры выкананні службовых абавязкаў, пасёлак Кербі па-

чаў называцца пасёлкам Асіпенка.

Пад час вайны маёр Марына Міхайлаўна Раскава кіравала жаночым бамбардзіровачным палком, а Валянціна Сцяпанавічы – мужчынскім авіяпалком. Апошні адзначыўся на тэрыторыі Беларусі ў баявых дзеяннях каля Бабруйска, Обалы, Рагачова, Полацка, Барысава Оршы, Ліды. Дэмабілізаваўшыся з арміі ў званні палкоўніка, Грызадубава працавала ў авіяпрамысловасці. У 1986 годзе ёй прысвоілі званне Героя Сацыялістычнай працы (адзіная жанчына ў СССР, якой прысвоены два ганаровыя званні). Яшчэ раней як дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, спрыяла пераводу Сяргея Паўлавіча Каралева з лагера на Калыме ў ЦКБ-29, а таксама вызваленню і рэабілітацыі многіх рэпрэсаваных.

В. Грызадубава пайшла з жыцця ў 1993 годзе, а ў 1998-м да Н. Вінакуравай звярнуліся

Ронда Майзл, Наталля Вінакурава, Нікі Мітчэл і Халіда Макагонава (каля стэлы на месцы пасадкі АНТ-3, пас. імя П. Асіпенкі), 1998 г.

амерыканскія лётчыцы Нікі Мітчэл і Ронда Майзл з просьбай прыняць удзел у месным палёце па маршруце экіпажа самалёта «Родина», прымеркаванай да 60-годдзя яго палёту. Амерыканкі прыляцелі са штата Тэнэсі (горад Нэшвіл) на самалёце Маул-5 праз Грэнландыю і Санкт-Пецярбург.

Са словаў Наталлі Ільінічы: «Амерыканскія лётчыцы не ведалі рускай мовы. А Маул-5 – невялікі самалёт з малой хуткасцю і працяглаю палёту. Мы працавалі маршрут з пасадкамі ў гарадах: Казані, Екацярынбургу, Омску, Томску, Ніжнеўдзінску, Кіранску, Алёкмінску, Якуцку, Усць-Маі, Аяне і пасёлку Паліны Асіпен-

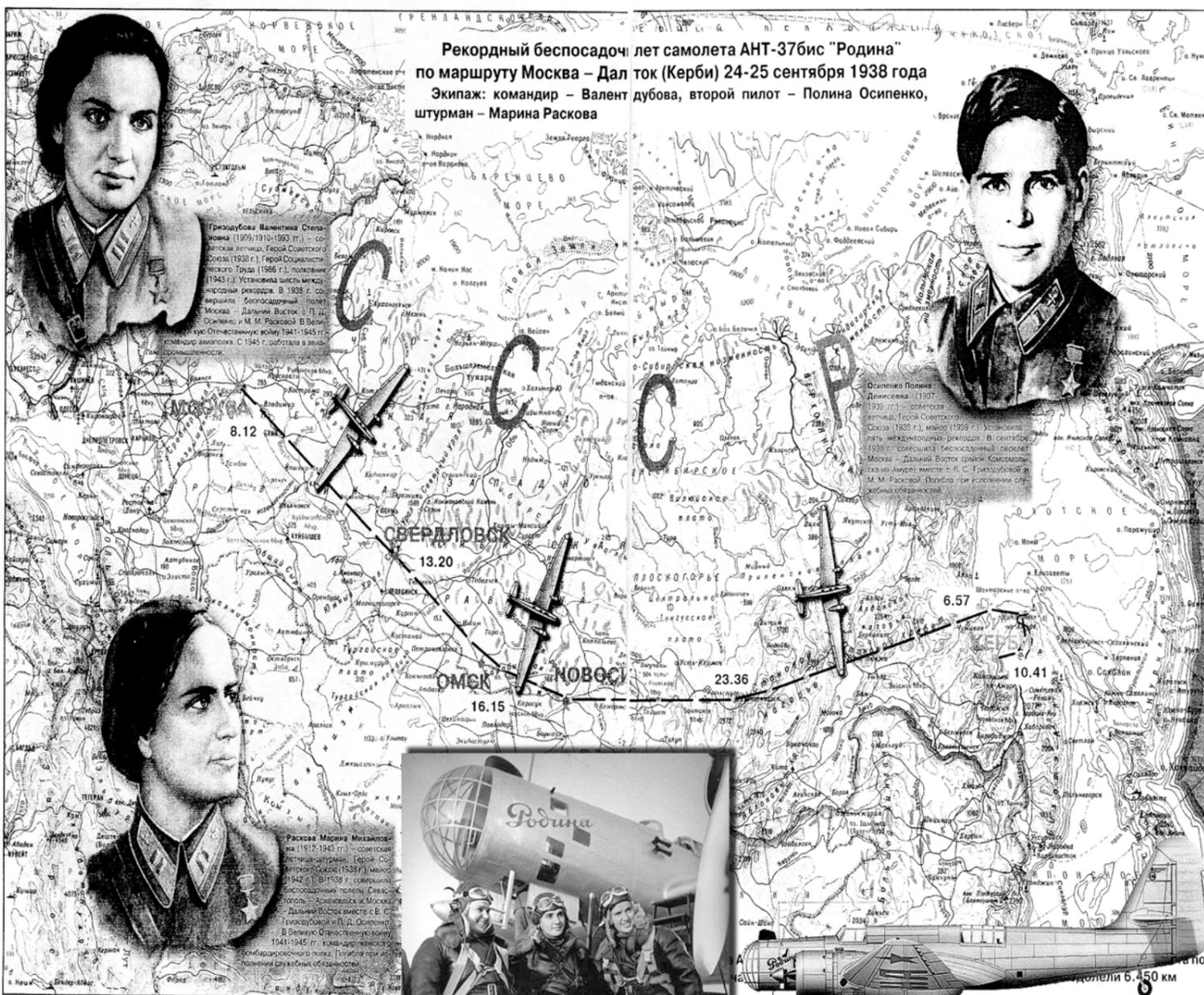
ка. Вырашылі, што я лячу на самалёце АН-2 камандзірам-лідароўшчыкам, Нікі – другім пілотам, за намі на Маул-5 Ронда Майзл з абсалютнай чампійскай на вышэйшым пілатажы, якая выдатна размаўляла па-англійску, Хамідай Макагонавай. Пералёт назвалі «Саюз крылаў». За дзень да вылету мы наведлі магілы знакамітых лётчыцаў. Я распавяла амерыканкам пра сустрэчу з Грызадубавай, пра тое, якой цікавай жанчынай яна была, што Валянціна Сцяпанавічы ў 89 гадоў на памяці на раялі грала творы класікаў. Лётчыцы чуліва ўспрынялі мой апавед.

27 ліпеня з маскоўскага аэрадрома Пушкіна мы ўзляцелі, 5 жніўня прыляцелі ў пасёлак Паліны Асіпенка. На працягу палёту было халоднае надвор'е. У кожным горадзе нас сустракалі сотні людзей букетамі кветак, нацыянальнымі танцамі і песнямі.

Наш АН-2 не падвёў нас, а ў Маул-5 адмовіла аднойчы электрыка, у выніку выйшлі са строю многія прыборы. Ронда пасадзіла самалёт на аэрадроме вылету, дзе быў заменены зламаны блок, а мы паспелі сесці ў горадзе Ахоцку да заходу сонейка. Калі прыляцелі ў пасёлак Паліны Асіпенка, радасць перапаўняла нас: мы абдымаліся з жыхарамі, якія паказалі нам мясцовы музей, дзе падрабязна распавялі пра пошукі самалёта «Родина». На наступны дзень з раніцы мы ўсклалі кветкі да стэлы-помніка (узведзены ў гонар рэкорднага палёту экіпажа Грызадубавай), што стаіць у цэнтры пасёлка. У мяне было адчуванне, што сама Валянціна Сцяпанавічы блаславіла мяне на гэты палёт. Месціцы прапаноўвалі нам заставацца яшчэ, але, згодна з графікам, Ронда і Нікі павінны былі адляцець у Аляску. Нам было радасна, што мы справіліся з заданнем. Ма пасябравалі ў гэтыя дні. Было сумна развітвацца. На развітанне я пацікавілася ў Нікі, што ёй больш за ўсё спадабалася ў пералёце. Яна паглядзела на мяне сваімі блакітнымі вачыма і адказала: «Людзі! У вас цудоўныя людзі!»

Сярод гэтых людзей шмат былых і цяперашніх пілотаў. Жыццё і служэнне свайму народу лётчыцы Валянціны Грызадубавай і гераіні расповеду гэтаму пацвяджэнне.

Аповед запісаў Віктар МЯЛЕШЫН, ветэран авіяцыі

Падказкі для вандроўнікаў

Спадзяемся, што інфармацыя, узятая з кнігі археолага, доктара гістарычных навук Паўла Волкава «Потомки Адама», будзе карыснай для ўсіх аматараў вандровак і паходаў. А выбрайшы і правільна сканструяваўшы патрэбны тып вогнішча, вы здолее не толькі з камфортам і ў цеплыні выспацца, але і стаць прафесійным кухарам, крышачку наблізіўшыся да продкаў.

Агонь

Прынята лічыць, што карыстацца агнём чалавек пачаў яшчэ ў раннім палеаліце. Гэта пацвярджаюць археалагічныя дадзеныя. Чалавек практычна з першых дзён сваёй гісторыі здзейсніў так шмат адкрыццяў, за своё складанае вытворчыя тэхналогіі, што «дайсці» да засваення сродкаў здабычы агню, думаю, яму было зусім не складана. Тым больш, што здабыць агонь – гэта проста.

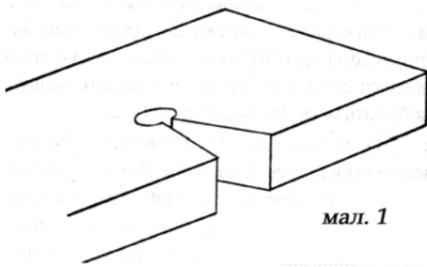
Вось прыклад. Для пачатку спатрэбіцца сухая дошчачка з мяккага дрэва. З краю трэба зрабіць трохвугольны надрэз з невялікім паглыбленнем для «свердла», якім будзе роўная сухая палка таўшчынёю 3–4 см і даўжынёю прыкладна 30 см. Яе канцы неабходна закругліць. Праца нескладаная (мал.1).

Пасля знайдзіце пляскавы камень з паглыбленнем у цэнтры, якім трэба ўтрымліваць палку-запальнічку зверху. Зрабіце матузок. Збярыце канструкцыю, як паказана на малюнку 2. Пры зваротна-паступальным руху вяртучы палка будзе круціцца.

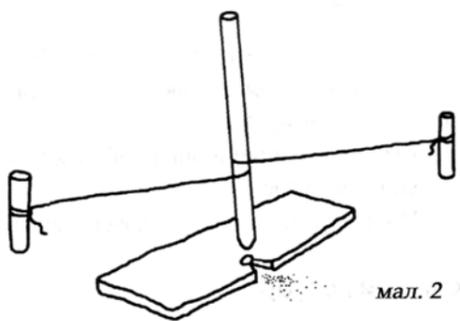
Можна выкарыстоўваць «дрыль», больш складаны ў вырабе (мал. 3), але больш просты ў працы. Густы дым з дзеравяшкі пойдзе праз 3–4 секунды. Звычайна гэта вельмі радуе: з'яўляюцца надзеі і пачуцці ўласнай значнасці.

З агнём – складаней. Для таго, каб яго атрымаць, трэба забяспечыць падачу кіслароду і гаручага матэрыялу да «свердла» праз трохвугольны выраз у дошчачцы (толькі не дзьміце, выкарыстоўвайце нешта накшталт веера).

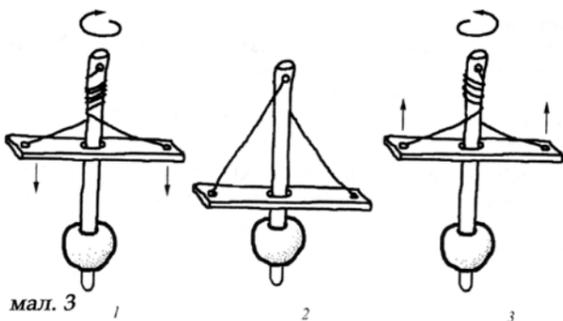
Самым важным з'яўляецца нават не здабыча агню, а што і як трэба паліць. Гады экспедыцыяў і вопыт сібірскіх паляўнічых падказалі, што вогнішча – справа не простая. Але з іншага боку, захочаш выжыць – усяму хутка навучышся.

«Мацярынская плата» для здабычы агня

«Запальнічка для двух»

Агонь без памочнікаў

Круглае вогнішча

Дровы для яго падбіраюцца аднолькавага памеру. Вогнішча лёгка распаліць і падтрымліваць. Гэты тып найбольш распаўсюджаны. У нейкім сэнсе ён універсальны: вакол яго можна размясціць больш людзей, акрамя цяпла і святла ён дае магчымасць з камфортам гатаваць ежу. Але і ў яго ёсць

дыходзіць толькі для бяссонных начэй.

Юрлык

Вогнішча «сібірскага» тыпу, складваецца даволі незвычайна. Яго форма і арыентацыя ў прастору дазваляюць казаць пра вузкасפעцыяльнае назначэнне – менавіта абагравальны ачаг (мал. 5).

Бервяно таўшчынёю каля 30 см павінна быць «свежым», не вельмі сухім і не вельмі гаручым. Размясціце яго на роўнай пляцоўцы. Зверху на яго складвайце сухія прамыя палкі (напрыклад, хвоя). Пад месцам спалучэння палак (у падмурку «веера») блізка ад бервяна раскладзіце невялікае вогнішча з дробных галінак. Падпаліце іх – полымя пакрысе пяройдзе на спалучэнне «веера» зверху.

Гарэнне ачага будзе быццам у падвешаным стане, у адрыве ад глебы. Па меры згарання вісячыя галавешкі будуць падаць на месца мінулага маленькага вогнішча, тлець і падтрымліваць асноўны ачаг.

Складзеныя ў 3–5 слаёў верхнія палкі перагараюць даволі павольна, калі іх папраўляць і перасоўваць, то ачаг будзе гарэць роўна і бяспечным полымем.

Бервяно, што ляжыць у падмурку, грае ролю лустэрка. Цяпло ад такога ачага распаўсюджваецца не па коле, а накіроўваецца патокам, у выглядзе «доўгага языка», у бок ад бервяна,

што ляжыць. Калі полымя знаходзіцца з падветранага боку бервяна, гарэнне вогнішча праходзіць аптымальна. Паляўнічыя арыентуюць ачаг на ўваход у намёт, шалаш, да навеса. Цяпло, адбіваючыся ад «сценкі» за спінамі людзей, якія сядзяць або спяць, стварае даволі камфортную атмасферу.

Экранны ачаг

Гэты тып падобны на Юрлык, магчыма, гэта прататып апошняга.

Вогнішча ачага разводзіцца на глебе, побач з тоўстым, у 30–50 см і больш бервяном

(мал. 6). «Веер» верхніх палак адсутнічае. Дровы выкарыстоўваюцца такія, як і для круглага ачага. Полымя ў гэтым вогнішчы не такое моцнае. Бервяно служыць такім жа экранным адлюстравальнікам, як і ў юрлыка.

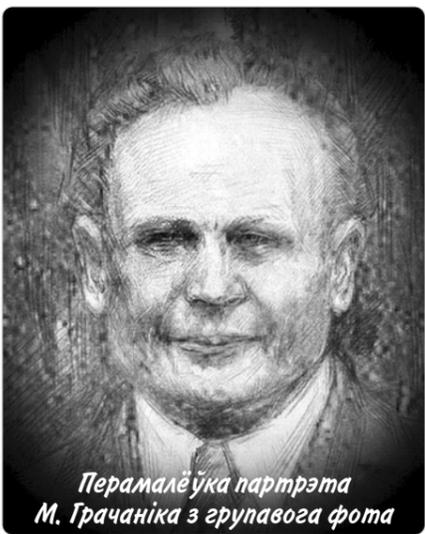
За гэтым вогнішчам неабходна пастаянна сачыць, як і за «круглым». Гэты тып выкарыстоўваецца для абагравання ўдзень. Цеплавы паток можна павялічыць за кошт полымя (што немагчыма ў юрлыку). Ачаг зручны для прадушкі мокрага адзення, прыгатавання ежы.

Павел ВОЛКАЎ
(Працяг будзе)

(Працяг. Пачатак у № 30)

Сапраўды, напачатку новая ўлада выглядала даволі прыстойна, а госці былі руплівымі гаспадарамі, чым і выклікалі да сябе пэўны давер, пакуль не ўчынілі жудасны гвалт над мясцовымі яўрэямі. Распачаўся ўсеагульны народны супраціў, хоць у большасці і падсвядомы. Пачалі ўтварацца партызанскія групы ды атрады (савецкія, польскія і т.п.). Паволі ў гэтую дзейнасць уключыўся і Міхал Грачанік. Напачатку стыхійна, з просьбай-мольбай аб заступніцтве да Пана Бога, ён стаў спакваля вырабляць розныя настольныя крыжы ды выявы Божае Маці, затым і ўсталёўваць прыдарожныя крыжы з распяцямі – дзе з дахам, дзе без яго. Праўда, першы з іх быў асвечаны яшчэ ўвосень 1939 года ў роднай вёсцы. Пад час бальшавіцкай навалы на ім быў выразаны надпіс з Евангелля: «Ойча, прабач ім, бо не ведаюць, што робяць».

Перамалёўка партрэта М. Грачаніка з групавога фота

Не доўга ён абяргам стаяў перад вёскай, бо ўлады надта хутка зразумелі, да каго адрасаваныя гэтыя словы Збаўцы. Уключыўся ў антыфашысцкі супраціў, кіруючыся высокапатрыятычнымі пачуццямі, нават рызыкаваў жыццём, калі б ён быў выкрыты, Грачанік актыўна распачаў выраб і ўстаноўку знакаў-абяргавых. Сэнс іх з'яўлення быў дваікі і настолькі скрытны, што нават самыя блізкія людзі другога значэння тут ніяк не маглі дапетрыць. Аказваецца ён, Міхал, быў даверанай асобай партызанскага атрада «Кміціц», выконваў яго заданні. Уся таямніца іх усталявання па вёсках была яшчэ ў тым, што крыжы паказвалі на дом, пры якім стаялі, як дом даверанай асобы, куды партызанам можна было звяртацца ў любую часіну дня і ночы.

Адзін з такіх крыжоў з распяццем захаваўся да нашых дзён, яго і сёння можна бачыць у в. Унукі Мядзельскага раёна. Падобныя стаяць і ў в. Гуменнікі, і ў в. Мельнікі ды іншых тутэйшых мясцінах.

Пазней, з вяртаннем Саветаў зноў распачаліся знаёмыя ўжо прымусы з калектывізацыяй, атэізмам, вязніцамі, лагерамі ды іншай няволяй з той розніцай, што паланізацыя змянялася русіфікацыяй. Што заставалася чакаць пры такім становішчы чалавеку з чыстым сэрцам, багалоўнай душою ды незапэцканымі рукамі і чым заняцца? Касцёл быў зняважаны, і ўсіх, хто яшчэ працягваў прыхільна да яго ставіцца, чакалі справы.

Пасля чарговага сходу сялянскай грамады калгаснымі агітатарамі была сфабрыкаваная супраць яго адпаведная папера. 19 чэрвеня 1949 года ён быў арыштаваны і асуджаны да 7 гадоў вязніцы, а пасля – да пяці гадоў пазавы ў правах. Вярнуўся ў родныя мясціны толькі ў 1955 годзе, і гэтаму хутчэй паспрыяў сыход галоўнага ката ўсіх народаў, чым адпактаваны тэрмін. Здароўе было канчаткова папсаваным, надзеі на хоць якую палёжку не праглядалася, суцэльная нуда. Неўзабаве не стала ягонай адзінай і вернай апоры – жонкі Тэклі. Узнікла праблема з яе пахаваннем, немагчыма было адшукаць ксяндза, які б правёў паніхіду (усё святарства было вынішчанае). Заставалася адно – спадзявацца на сына Станіслава, які ўсё ж здзейсніў мару бацькі і служыў святаром дзесьці ў Польшчы. Даведаўшыся там аб сконе маці, ён здолеў прыбыць на пахавальнае развітанне. Як новыя «паны» ні прагжалі расправай, калі хтосьці распачне тут малебен, ён усё ж высакародна здзейсніў належнае, не зганьбіўшы ні свайго сану, ні памяці прашчураў. Вядома, за здзейсненае яго душа мела святую спатленасць, але сам быў тэрмінова, з енкам і лямантам, дэпартаваны.

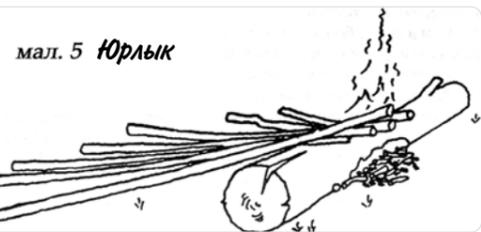
(Заканчэнне на стар. 8)

істотныя недахопы, калі ад яго патрабуецца выкананне якіх-небудзь спецыяльных функцыяў.

Каб падтрымліваць вогнішча сярэдняй велічыні, неабходна яго падпраўляць і падкідваць паліва кожныя 30–40 хвілінаў. Круглае вогнішча вельмі адчувальнае да дрэннага надвор'я і небяспечнае пры моцных парывах ветру, а таксама патрабуе больш дроў, чым іншыя тыпы.

Круглае вогнішча нельга пакідаць без нагляду: яно па-

Мал. 5 Юрлык

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7)

На пачатку 1960-х гадоў спадар Міхал стаў зусім кепска сябе адчуваць, патрэбны былі дагляд, які тут ужо зрабіўся немагчымым. Урэшце, дзякуючы сыну, з болей у сэрцы ён аказваецца за межамі сваёй любай

Крыж у в. Мельнікі

Бацькаўшчыны назаўжды. Дзе месца яго пахавання, ніхто нават не ведае, ніхто і не ўзгадвае аб гэтай асобе, а каб неяк ушанаваць яго, дык і гаворкі такой на Радзіме няма з кім заводзіць. Верылася мне, што як толькі аб усім гэтым стане вядома цяперашняму пробашчу тамтэйшага касцёла, то неадкладна будуць прыняты належныя меры па годным ушанаванні гэтага самаахвярнага пакутніка і нястомнага рупліўцы на ніве беззаганнага служэння Хрысту.

Думалася, што самым рэальным і вартасным тут ушанаваннем будзе ўсталяванне на ранейшым месцы прыстойна апрацаванага крыжа з выявай Хрыста, аналагічнага таму, які стаіць у в. Чэхі той жа парафіі, ды змясціць над ім чатырохскатны

дах, адпаведны ранейшаму. Для гэтага ўжо было вызначанае і тое месца, і сабраны неабходны спіс людзей, якія сведчылі аб наяўнасці даўнейшага крыжа, і зроблены эскіз яго рэканструкцыі з улікам сучасных матэрыялаў і тэхналогіяў. За стаяла ся звярнуцца ў мясцовы Савет па адпаведны дазвол. Вядома, такое дзейства належала па праве ўжо не столькі мне, як уласна касцёлу. Ён мусіў у такіх спрыяльных варунках вярнуць святыню ды выправіць тую хітрамудрую крывізну і калдобіны нашага шляху, які вядзе да Храма. На жаль, належнага звароту мясцовым касцёлам не было зроблена, таму ніякага станоўчага рашэння я не атрымаў і мусіў з набліжэннем юбілею майстра пачаць дзейнічаць самастойна. У 2010 годзе ў в. Жары айцом Аркадзіем быў асвечаны адноўлены прыдарожны крыж з адмысловым евангельскім надпісам, прысвечаны прызабытаму і непараўнальна багалоубнаму, вялікай душы патрыёту, які годна прайшоў свой крыжовы шлях.

Эскіз памятнага крыжа

Алесь ЦЫРКУНОЎ,
мастак

P.S. Усё, што тычыцца бюспрэчных мастацкіх вартасцяў народнага разьбярства Міхала Грачаніка і не ўвайшло ў гэты артыкул, заслугоўвае асаблівага разгляду і чакае сваіх даследчыкаў.

А на вадзе...

Лета – пара купальнага сезона. Нічога дзіўнага, што менавіта гэтаю парою хочацца праводзіць больш часу на беразе рэчкі ці возера. Да таго ж плаванне – сродак спалучыць прыемнае з карысным. Але не забывайцеся, што пры невыкананні элементарных правілаў паводзінаў на вадзе можа адбыцца незваротнае! Прычынамі трагічных наступстваў становяцца пахаладанне, купанне ў нецвярозым стане, купанне ў забароненых месцах і інш.

З пачатку года ў нашай краіне на вадзе загінула 399 чалавек, 35 з іх – дзеці. Выратаваныя 401 чалавек, у тым ліку 102 дзіцяці.

11 чэрвеня адбылася трагедыя ў аздарэленчым лагэры «Купалінка» непадалёк Мінска. Пакуль усе дзеці знаходзіліся на спартыўным

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

свяце, 11-гадовы выхаванец дзіцячага дома і яго 4 ровеснікі ўцяклі купацца на вадасховішча. Пералязчы праз поручні, хлопчык паслізнуўся, упаў у ваду і пачаў тануць. Адзін з яго сяброў умеў добра плаваць і валодаў тэхнікай выратавання (наведваў адпаведны гурток у басейне). Ён адразу ж скочыў у ваду і абхапіў сябра за шыю, спрабаваў выцягнуць яго на бераг. Але перапужаны хлопчык запанікаваў і пачаў цягнуць свайго выратавальніка на дно. Разумеючы, што двайце не выратавацца, школьнік укусіў хлопчыка, які тануў, за шчаку, чым дапамог сабе, а той загінуў.

З чэрвеня 11-гадовы хлопчык прыйшоў на Цыянскае вадасховішча ў суправаджэнні 83-гадовага суседа. Пенсіянер не змог даглядзець школьніка, у выніку дзіця загінула.

16 чэрвеня матросы-выратавальнікі паспелі дапамагчы 3-гадоваму дзіцяці. Непадалёк ад выратавальнай станцыі «Камсамольскае возера» хлопчык, які застаўся без нагляду бацькоў (дарослыя распівалі спіртныя напоі), гуляў на беразе. Малы аступіўся і зваліўся ў ваду. На шчасце, матросы своечасова заўважылі, што здарылася. Яны аказалі дзіцяці першую медыцынскую дапамогу і выклікалі хуткую.

18 чэрвеня на Чыжоўскім вадасховішчы выратавальнік выцягнуў з вады 10-гадовага хлопчыка. Апошні, не ўмеючы плаваць і не ведаючы дна, разам з сябрамі ныраў, у выніку чаго патрапіў у яміну глыбінёю больш за 2 метры. Выратавальнік вынес хлопчыка на бераг, зрабіў непрамы масаж сэрца і выклікаў хуткую дапамогу.

Усе гэтыя прыклады яшчэ раз даказваюць, што адпачынак каля вады не заўсёды заканчваецца ўдала. Старайцеся пазбягаць надзвычайных здарэнняў на вадзе – будзьце ўважлівыя і асцярожныя, правільна ацэньвайце свае магчымасці і разлічвайце сілы!

Паводле паведамлення ЦРАНСа
г. Мінска

Малая краязнаўчая ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАРА́ – вобраз у старадаўніх павер'ях беларусаў і інш. народаў.

У Беларусі яе ўяўлялі чалавекіпадобнай істотаю ростам з тыднёвае дзіця, скура якой пакрытая поўсцю або рэдкім кароткім пер'ем. Мара ўвасабляла трывожны сон. Лічылі, што яна перашкаджала дыханню ў час сну, ціснуўчы на грудзі, горла, і хутка знікала, калі чалавек прачынаўся.

МА́Р'ІНА ГО́РКА – горад, цэнтр Пухавіцкага р-на, на р. Цітаўка. За 63 км на паўднёвы ўсход ад Мінска. Чыгуначная станцыя Пухавічы на лініі Мінск–Асіповічы, аўтадарогамі звязаная з Мінскам, Бабруйскам, Чэрвенем, Уздой.

Вядомая з XVI ст. Належала Радзівілам, Бужынскім, Ратынскім, Крупскім, пасля 1863 г. – міністру ўнутраных спраў Л.С. Макаву. Назва паходзіць ад горкі, на якой, паводле легенды, стаяў язычніцкі храм, дзе ў «мар'ін дзень» адбываліся святкаванні (пазней там была пабудаваная царква). Паводле падання, назва мясціны пайшла ад узвышша, на якім засілілася дачка абшарніка Мар'я (дзяўчына не вытрымала разлукі з каханым па абвінавачванні ўласным бацькам у стасунках з прасталюдзінам). Згодна з іншаю легендай, паселішча назвалі Мар'інай Горкай ад суседняй царквы, дзе зна-

ходзіўся цудоўны абраз Божай Маці. Існуюць і іншыя версіі ды легенды.

З 1793 г. у складзе Расіі, вёска ў Ігуменскім пав. Баніфацы Крупскі, уладальнік паселішча, быў адным з арганізатараў нацыянальна-вызвольнага паўстання (1863–1864) у краі, па здурэнні якога расійскія ўлады канфіскавалі ягоную маёмасць, а самога выслалі ў Сібір.

Росту паселішча садзейнічала будаўніцтва Лібава-Роменскай чыгункі (1872 г.). 30 жніўня 1876 г. заснаваная сельскагаспадарчая школа (з 1921 г. сельгастэхнікум). У 1897 г. былі 24 двары з 2 тыс. жыхароў. З 1924 г. цэнтр Пухавіцкага р-на. З 1938 г. гарадскі пасёлак, меў 6,5 тыс. жыхароў у 1939 г.

У Вялікую Айчынную вайну з 28 чэрвеня 1941 г. да 3 ліпеня 1944 г. была пад нямецкай акупацыяй. Дзейнічала моладзевая

падполле. Акупанты знішчылі ў Мар'інай Горцы і раёне 3 145 чалавек. Пад час адступлення вораг знішчыў 90% паселішча.

З 1955 г. горад; 9,3 тыс. жыхароў у 1959 г., 11,3 тыс. – у 1970 г.

Да нашых дзён збырогся былы сядзібны дом Макавых (пабудаваны ў 1870–1876 гг.). Страчаная спадчына – царква Нараджэння Божай Маці (1874), царква Св. Аляксандра Неўскага (1871).

Тут нарадзіліся кампазітар, народны артыст БССР, народны артыст СССР Ігар Лучанок, журналіст, краязнавец, сябра рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты» Алесь Карлюкевіч.

Насельніцтва горада ў 1989 г. складала, 18,9 тыс. чалавек, у 1999 г. – 23,8 тыс., у 2007 г. – 22,8 тыс., у 2009 г. – 22,4 тыс.

У сядзібным доме Бонч-Асмалоўскіх (в. Блонь) дзейнічаюць раённы краязнаўчы музей (1974 г.) з аддзелам, прысвечаным народным пісьменнікам Беларусі Якубу Коласу, і І. Чыгрынаву, і карцінная галерэя.

За некалькі кіламетраў ад горада (в. Антонава) адначасна геаграфічны цэнтр Рэспублікі Беларусь.

Сядзібны дом Макавых

